

اصول پرورش بز

تدوین به شیوه گردآوری

دکتر رسول پیرمحمدی

استاد گروه علوم دامی دانشگاه ارومیه

دکتر حامد خلیلوندی بهروزیار

دانشیار گروه علوم دامی دانشگاه ارومیه

دکتر کامران رضایزدی

استاد گروه علوم دامی دانشگاه تهران

سرشناسه:	پیرمحمدی، رسول، ۱۳۴۴ -
عنوان و نام پدیدآور:	اصول پرورش بز / تدوین به شیوه گردآوری رسول پیرمحمدی، حامد خلیل‌وندی بهروزیار، کامران رضایزدی؛ ویراستار علمی محسن دانشیار؛ ویراستار ادبی رحیم کوشش‌شبستری.
مشخصات نشر:	ارومیه: دانشگاه ارومیه، انتشارات، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری:	XII، ۲۸۷، [۱۱] ص: مصور.
فروست:	انتشارات دانشگاه ارومیه؛ ۳۰۷.
شابک:	978-600-8681-98-4
وضعیت فهرست نویسی:	فیپا
یادداشت:	کتابنامه: ص. ۲۶۳-۲۷۰.
موضوع:	پرورش بز -- ایران -- Goat farming
موضوع:	پرورش بز Goat farming
شناسه افزوده:	خلیل‌وندی بهروزیار، حامد، ۱۳۶۲ -
شناسه افزوده:	رضایزدی، کامران، ۱۳۴۵ -
شناسه افزوده:	دانشیار، محسن، ۱۳۵۹ - ، ویراستار
شناسه افزوده:	دانشگاه ارومیه (Urmia university).
رده بندی کنگره:	SF383.5
رده بندی دیویی:	۶۳۶/۳۹۰۸۲
شماره کتابشناسی ملی:	۹۱۸۲۰۱۸

مرکز انتشارات دانشگاه ارومیه

ارومیه، کیلومتر ۱۱ جاده سرو، تلفن: ۳۱۹۴۲۲۷۴ - ۳۲۷۷۹۹۳۰ - ۰۴۴ - دورنگار ۳۲۷۷۹۹۳۰

عنوان: اصول پرورش بز

تدوین به شیوه گردآوری: دکتر رسول پیرمحمدی، دکتر حامد خلیل‌وندی بهروزیار، دکتر کامران رضایزدی

ناشر: انتشارات دانشگاه ارومیه

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: طاهانگار

نوبت چاپ: اول

سال چاپ: ۱۴۰۲

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

قیمت پشت جلد: ۲۰۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۶۸۱-۹۸-۴

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه
۱۵	فصل اول: سیستم‌های پرورش بز
۱۷	چرای گسترده
۱۸	گله‌های فامیلی خانگی
۱۸	پرورش متراکم تجاری
۱۹	چرای آزاد
۱۹	چرای کنترل‌شده
۲۰	جایگاه دائمی یا چرای صفر
۲۳	فصل دوم: بررسی نژادهای مختلف بز
۲۵	توده‌های بزهای بومی ایران
۲۶	بز مهابادی
۲۷	بز نجدی
۲۸	بز تالی
۲۸	بز سیاه موئی هرمزگان
۲۹	بز مرغز
۳۱	بز موئی استان کردستان
۳۱	بز کرکی رائینی
۳۲	بز نائینی
۳۳	بزهای بومی استان سیستان و بلوچستان
۳۳	الف- بز بومی سیستانی
۳۴	ب- بز بومی سراوان
۳۴	ج- بز بیتال پاکستانی
۳۴	بز خلخال (کیوی)
۳۵	توده‌های بز بومی استان یزد
۳۵	الف- بزهای رباطی

۳۶	ب- بزهای ندوشنی
۳۶	توده‌های بز بومی استان بوشهر
۳۷	الف- بزهای سیاه مویی
۳۷	ب- بزهای کم مو
۳۷	توده‌های بز بومی استان فارس
۳۸	الف) بز ترکی
۳۸	ب) بز عربی
۳۸	ج) بز لری
۳۹	د) بز بومی داراب
۳۹	ه) بز کوهکی
۳۹	و) بز بومی آباده (بز کرکی آباده)
۴۰	بررسی نژادهای مشهور بز جهان
۴۰	الف) بز آلباین
۴۱	ب) آلباین انگلیسی
۴۱	ج) آنجلونویان
۴۲	د) بارباری
۴۳	ه) بیتال
۴۳	و) بدوی سیاه
۴۳	ز) بوئر
۴۴	ح) دمشقی (شامی)
۴۴	ط) جامناپاری
۴۴	ی) سانن
۴۵	ک) توگنبرگ
۴۶	ل) بورن
۴۶	م) کوتوله‌ی آفریقایی
۴۷	ن) آنقورا
۴۸	س) کشمیر
۴۹	ع) لامانشا
۵۱	فصل سوم: تولیدمثل بز

۵۳	جفت‌گیری، آبستنی و زایش
۵۵	جفت‌گیری و فراوانی فحلی
۵۵	جنس ماده
۵۸	جنس نر
۵۸	بلوغ جنسی
۵۸	چرخه تناسلی
۵۹	تأثیر جنس نر روی فحلی
۵۹	تخمک‌گذاری
۵۹	میزان تخمک‌گذاری
۶۰	سن در اولین جفت‌گیری
۶۰	جفت‌گیری بزهای ماده مسن‌تر
۶۰	نژادهای فصلی
۶۱	تغذیه قبل از جفت‌گیری
۶۱	آبستنی
۶۳	خشک کردن
۶۳	تغذیه بزهای آبستن
۶۴	زایش
۶۴	زایمان
۶۵	مراقبت از بزغاله‌های تازه متولدشده
۶۷	فصل چهارم: اصلاح نژاد
۶۹	افزایش افقی تولید:
۷۱	افزایش تولید از طریق انتخاب و سیستم جفت‌گیری
۷۴	انتخاب بزهای نر
۷۷	فصل پنجم: تولیدات بز
۸۷	فصل ششم: تولید شیر و تغذیه بزهای شیری
۸۹	اجزای اصلی شیر
۹۰	اجزای نیترژن دار
۹۰	مواد معدنی

۹۲	تأثیر مرحله شیردهی بر تولید شیر
۹۲	مصرف اختیاری خوراک
۹۵	رفتار تغذیه‌ای بزها
۹۷	احتیاجات مواد مغذی
۹۷	انرژی
۹۹	نیازهای پروتئینی
۱۰۳	احتیاجات ویتامینی
۱۰۶	احتیاجات آب
۱۰۷	تغذیه بزهای خشک
۱۱۰	تغذیه بزغاله‌ها
۱۱۱	خوراک‌های مورد استفاده در تغذیه بز
۱۱۳	مواد متراکم
۱۱۶	استراتژی‌های تغذیه‌ای
۱۱۶	سیستم‌های تغذیه‌ای سنتی
۱۱۷	استفاده از جیره‌های کاملاً مخلوط
۱۲۰	اهمیت شکل فیزیکی خوراک
۱۲۱	دانه‌های غلات فرآوری نشده و محصولات جانبی
۱۲۲	تغذیه نیتروژن در بزهای شیری
۱۲۳	نتیجه‌گیری
۱۲۵	فصل هفتم: تولید گوشت و الیاف دامی
۱۲۸	پیشرفت ژنتیکی (بهبود) گله
۱۳۰	تولید مثل بزهای گوشتی
۱۳۱	فروش گوشت بز
۱۳۱	تغذیه بزها برای تولید الیاف دامی
۱۳۲	بزهای کشمیر
۱۳۲	الیاف کشمیر
۱۳۵	احتیاجات تغذیه‌ای بزهای کشمیر
۱۳۶	تغذیه بزهای کشمیر
۱۳۶	مصرف خوراک

۱۳۷	پروتئین
۱۳۸	اسیدهای آمینه
۱۴۰	عوامل محیطی و فیزیولوژیکی
۱۴۰	بزهای آنقورا
۱۴۰	الیاف موهر
۱۴۲	نیازهای تغذیه‌ای بزهای آنقورا
۱۴۳	تغذیه بزهای آنقورا
۱۴۳	مصرف خوراک
۱۴۴	انرژی
۱۴۴	پروتئین
۱۴۵	طول دوره روشنایی
۱۴۵	نتیجه‌گیری
۱۴۷	فصل هشتم: بیماری‌ها
۱۴۹	بیماریهای متابولیکی وابسته به تغذیه:
۱۴۹	سقط جنین
۱۴۹	آنتروتوکسمی
۱۵۰	کتوز
۱۵۳	تب شیریا فلجی زایمان
۱۵۵	گیاهان سمی
۱۵۵	سنگ کلیه
۱۵۷	اسیدوزیس شکمبه‌ای
۱۵۹	ناهنجاری‌ها در متابولیسم مواد معدنی
۱۵۹	بیماریها و مشکلات بهداشتی دیگر
۱۶۰	ورم پستان
۱۶۱	عفونت سم
۱۶۱	آلودگی با انگل‌های داخلی
۱۶۲	انگل‌های خارجی (حشرات، کنه‌ها، مایتها و غیره)
۱۶۲	مسمومیت
۱۶۳	نفخ

۱۶۵	فصل نهم: رفتارشناسی بز
۱۶۷	مقدمه
۱۶۸	خصوصیات رفتاری
۱۶۹	ظرفیت حسی
۱۷۰	رفتارهای به هنگام زایمان
۱۷۱	ارتباط مادر و فرزند
۱۷۲	از شیرگیری
۱۷۳	استفاده از گوسفند به عنوان دایه بزغاله
۱۷۴	تولیدمثل
۱۷۵	جنس نر
۱۷۷	بز ماده
۱۷۹	نظم اجتماعی و جفت‌گیری
۱۷۹	تولید
۱۸۰	سیستم مرتع باز
۱۸۰	سیستم بسته
۱۸۱	تغذیه بزها
۱۸۲	جایگاه
۱۸۳	شیردوشی
۱۸۳	تولید الیاف
۱۸۳	جابجائی بزها
۱۸۴	آسایش
۱۸۷	فصل دهم: ساختمان‌های نگهداری بزها
۱۸۹	مقدمه
۱۸۹	تولید حرارت و رطوبت توسط بزها
۱۹۰	تسهیلات و تجهیزات پایه
۱۹۰	کف جایگاه
۱۹۰	کف‌های نرده‌ای
۱۹۱	کف با کاه، خاک اره و کود گیاهی

۱۹۱	نور و روشنایی
۱۹۲	تهویه
۱۹۲	درجه حرارت
۱۹۳	عایق بندی
۱۹۳	انتقال فضولات
۱۹۴	محوطه باز برای فعالیت فیزیکی
۱۹۴	منبع آب
۱۹۵	منبع خوراک
۱۹۵	ذخیره خوراک
۱۹۵	خوراک دهنده ها
۱۹۸	انواع جایگاه
۱۹۸	جایگاه سرد
۱۹۸	جایگاه گرم
۱۹۸	آغل های انفرادی
۱۹۹	قفس های انفرادی
۱۹۹	اطاقک ها
۲۰۱	قفس های ایزوله
۲۰۲	قفس های بزغاله زایی
۲۰۲	جایگاه بزهای نر
۲۰۳	جایگاه حیوانات جوان
۲۰۳	محیط جایگاه
۲۰۴	طراحی قفس ها
۲۰۶	کف و دیوارها
۲۰۶	سرپناه ها
۲۰۷	حصار بندی
۲۰۸	حصارهای مشبک سیمی
۲۰۸	سیم خاردار
۲۰۸	حصارهای چوبی
۲۰۹	حصارهای الکتریکی با سیم های دارای مقاومت کششی بالا

۲۰۹	حصارهای سیمی با مقاومت بالای کششی غیرالکتریکی
۲۱۰	ملاحظات
۲۱۰	افساربندی
۲۱۱	تأسیسات و تجهیزات شیردوشی
۲۱۱	شیردوش‌های قابل حمل
۲۱۱	سالن‌های شیردوشی
۲۱۳	سرد کردن
۲۱۴	پاستوریزاسیون
۲۱۴	بسته‌بندی و ذخیره‌سازی
۲۱۴	تمیز کردن ماشین شیردوشی
۲۱۷	فصل یازدهم: عملیات روزمره در واحدهای پرورشی
۲۱۹	۱-گرفتن، کار کردن و کنترل بزها
۲۲۴	۲- تیمار و موجینی
۲۲۸	۳- جفت‌گیری
۲۳۰	۴- زایمان بز، بزغاله زایی
۲۳۵	۵- مراقبت از نوزاد
۲۳۹	۶- شیردوشی
۲۴۳	۷- قطع جوانه شاخ
۲۴۵	۸- خوشبوسازی یا رفع بوی بد
۲۴۶	۹- اخته‌سازی
۲۵۰	۱۰- تعیین هویت
۲۵۱	خال کوبی
۲۵۳	زنجیر گردن
۲۵۳	ایجاد بریدگی در گوش
۲۵۳	داغ زنی
۲۵۴	۱۱- قطع شاخ، شاخ‌سوزنی، شاخ‌بری، بی‌شاخ‌سازی
۲۵۵	قطع شاخ با اره
۲۵۵	شاخ‌بری با حلقه لاستیکی
۲۵۶	قطع زوائد شاخی

۲۵۷	۱۲- سم چینی، سم تراشی، آرایش سم
۲۵۹	۱۳- کنترل (درمان) گندیدگی سم
۲۶۱	۱۴- قطع ریش گوشتی
۲۶۲	۱۵- حفظ سلامت گله
۲۶۳	۱۶- مشاهده حیوانات
۲۶۴	۱۷- اندازه گیری دما، نبض و تنفس بز
۲۶۵	۱۸- خوراندن دارو
۲۶۷	۱۹- کرم کشی

منابع

پیوست

۲۶۹
۲۸۱

بزها از چند هزار سال قبل در آسیای مرکزی، جنوبی و در قسمتی از اروپای جنوبی و شمال آفریقا پراکنده بوده و در کشورهای پیشرفته‌ی آن زمان از قبیل ایران، یونان، روم و مصر به‌عنوان یک حیوان اهلی و خانگی نگهداری می‌شدند. استفاده از بزها برای قربانی کردن بسیار رایج بوده است. بز محصولات متنوعی را تولید می‌کند. در اغلب کشورها تولید شیر توسط بز در درجه‌ی اول اهمیت، گوشت، پوست، کرک و مو در درجات بعدی قرار دارند. حالت استثنایی را بزهای آنقوره و کشمیر به وجود می‌آورند که کرک و موهر آن‌ها در صنعت نساجی مصرف زیادی داشته و تولید این محصول مرغوب در این بزها در مرحله‌ی نخست اهمیت واقع است. بزها از جمله حیواناتی هستند که اهلی شدند. بزهای اهلی یکی از منابع اصلی تولید گوشت، پوست، شیر و موهر کشاورزان آسیای غربی هست. بز از خانواده بوویدا از جنس کاپرا و از گونه‌ی هیرکوس کاپرا هست. گونه بز یکی از عضوهای مهم منابع ژنتیکی حیوانات است. گوسفند و بز به خاطر جثه کوچکشان نشخوارکننده کوچک نامیده می‌شوند. در بیشتر نقاط پرورش بز به‌منظور تولید گوشت، شیر، پوست، مو با روش‌های سنتی انجام می‌گیرد. در مقایسه با دیگر نشخوارکنندگان اهلی تاکنون به شرایط نگهداری و اصلاح نژاد بز بومی توجه کافی نشده است. پرورش نشخوارکنندگان در تمام دنیا به یک اندازه حائز اهمیت نیست. به‌طور مثال گاو‌میش و شتر در سطح محدود ولی گاو، گوسفند و بز در سطح وسیع‌تری گسترش یافته‌اند. برخی مزایای پرورش بز عبارت‌اند از سازگاری با محیط‌زیست، باروری بالا، مقاوم بودن در مقابل برخی عوامل بیماری‌زا، استفاده چندمنظوره نسبت به دیگر نشخوارکنندگان. بز از زمان کشاورزی و اهلی کردن در کنار انسان بوده است. بزها جزء اولین حیواناتی بودند که توسط انسان‌ها اهلی شدند و هنوز هم در کشورهای درحال توسعه نقش مهمی در تأمین نیازهای معیشتی مردم داشته و همچنین در سرتاسر دنیا عملکردهای اقتصادی گوناگونی دارند. پرورش بز با اهداف زیادی از جمله گوشت، شیر، پوست و مو صورت می‌گیرد. کاربردهای بز از زمان‌های قدیم در کشورهای درحال توسعه شامل درآمد، غذا، امنیت مالی، استخدام نیروی کار، کود، مراسم اجتماعی و سرگرمی برشمرده شده است. محبوبیت روزافزون بزها در آمریکا دلایل زیادی دارد که یکی از مهم‌ترین آن‌ها میل فزاینده آمریکایی‌ها به خودکفایی و بی‌نیازی از دیگران است. یک

گله کوچک بز برای یک خرده مالک روستایی که در شهر کار می‌کند، می‌تواند تنها عامل سوق‌دهنده او به سوی خودکفایی باشد. هزینه خرید بز نسبتاً ارزان و بازدهی تولیدمثل آن بالاست، به طوری که اغلب سال‌ها دو یا سه بزغاله نصیب بزدار می‌کند. بزها به جایگاه یا خوراک خاصی نیاز ندارند و در مقابل این کم‌توقعی، محصولات متنوعی تولید می‌کنند. بزها را به دلیل جثه و خلق‌وخوی خاص آن‌ها می‌توان در جایگاه‌های کوچک پرورش داد و حتی تربیت و پرورش بز نسبت به سایر دام‌ها انتخاب مناسبی است. نباید تصور کرد که بزها فقط جزء دارایی ساکنین کشورهای توسعه نیافته، رعیت‌ها یا افراد صاحب‌ذوق هستند، بلکه باید دانست که تنها در آمریکا صدها بزدار وجود دارد که هر یک از ۵۰ تا ۱۵۰ بز نگهداری و درآمدهای قابل‌توجهی از فروش محصولات لبنی، گوشت یا پوست بز به دست می‌آورند. بزدارهای کوچک، هر یک ۱۰ تا ۳۰ بز دارند و بزدارهای بزرگ هر یک روزانه ۵۰۰ تا ۹۰۰ بز شیری را می‌دوشند. آنچه مسلم است تعداد ایالاتی که بیشتر از یک یا دو مجتمع بزرگ بزداري داشته باشند بسیار اندک است، اما این مجتمع‌ها وجود دارند و نمونه‌ای از پرورش صنعتی بز در آمریکا به شمار می‌آیند.

تولید شیر در نژاد اصیل در مدت ۳۰۰ تا ۳۶۵ روز به‌طور متوسط در حدود ۴۰۰ تا ۸۰۰ کیلوگرم با ۳/۵ تا ۴ درصد چربی است که برحسب سن، وزن، نوع غذا و شرایط نگهداری کم‌وزیاد می‌شود. راندامان شیر در بزها در یک دوره‌ی شیرواری بطور متوسط ۸ تا ۱۵ برابر وزن بدن آن‌هاست که گاهی حداکثر به ۳۶ برابر نیز می‌رسد. این مقدار نسبت به تولید شیر در گاو که ۵ تا ۸ برابر وزن خود شیر می‌دهد، به معنی حداکثر استفاده از غذایی است که در اختیار بزها قرار می‌گیرد. طبق آمارنامه کشاورزی سال ۱۳۸۶، جمعیت بز و بزغاله کشور حدود ۲۶ میلیون رأس، برابر با ۱۹۳۷۴۷۵۰ میلیون واحد دامی برآورد شده است. ولی باوجود این تعداد زیاد و نگهداری آن‌ها از زمان‌های بسیار دور، پرورش بز در ایران بر اساس اصول و قواعد صحیح علم دامپروری چندان متداول نبوده و حتی در سطح بین‌المللی نیز از پرورش اصولی آن بیش از یک قرن نمی‌گذرد. در زندگی عشایری ایران وجود بز در گله‌ها الزامی و اجتناب‌ناپذیر است چراکه بز در شرایط بعد از خشک‌سالی اولین دامی است که به‌سرعت به زادوولد و تولید شیر می‌رسد. درحالی‌که هر ساله در بسیاری از کشورها تعداد بزها رو به نقصان است ولی در ایران شمار آن‌ها هنوز قابل‌توجه بوده و یکی از منابع مهم تأمین گوشت، شیر، پوست، مو و کرک را تشکیل می‌دهند.

جثه‌ی کوچک، قدرت سازگاری زیاد، کم‌توقعی و مقاومت بالا به بسیاری از بیماری‌ها و شرایط نامساعد محیطی باعث گردیده تا نگهداری و پرورش این حیوان به‌ویژه در شرایط روستایی و در سطح دامداران خرده‌پا مورد توجه قرار گیرد.

سیستم‌های پرورش بز

فصل اول: سیستم‌های پرورش بز

پرورش انفرادی یا توأم بز با سایر نشخوارکنندگان به‌ویژه گوسفند در کشور از قدیم‌الایام یک سنت بوده و به نظر می‌رسد شرایط خشک آب‌وهوایی بسیاری از نقاط کشور، فقر تولید مواد خوراکی مناسب و عدم توان مالی دامداران روستایی برای نگهداری گاو شیری توجه بیشتری را به پرورش اصولی بزها طلب می‌کند. در این رابطه شناخت نژادهای معروف و مناسب بزها در جهان و ایران، روش‌های علمی انتخاب، اصلاح و پرورش آن‌ها در سطح قابل‌درک برای عامه‌ی متصدیان و پرورش‌دهندگان بز ضروری است.

روش‌های پرورش بز در یک کشور با کشور دیگر متفاوت است. در اکثر موارد بزها در کشورهای فقیرتر دارای مدیریت و کنترل خیلی کمی بوده و اغلب خودشان، با نظارت کم یا بدون نظارت به جستجوی غذا می‌پردازند. بزها در مناطقی که از لحاظ پوشش گیاهی تنک است باید برای یافتن غذای کافی مسافت‌های طولانی‌تری را طی کنند و این امر به‌نوبه خود باعث افزایش نیازهای مواد مغذی و کاهش کارایی تولید می‌شود. روش‌های مختلفی برای طبقه‌بندی سیستم‌های پرورش بز وجود دارد که در هرکدام از این روش‌ها به‌نحوی سیستم‌های مختلف پرورشی را توصیف می‌کنند. در روش اول تقسیم‌بندی سه سیستم اصلی پرورش شامل چرای گسترده، گله‌های فامیلی خانگی و پرورش متراکم تجارتمی وجود دارد که به‌طور خلاصه مورد بررسی قرار می‌گیرند.

چرای گسترده^۱

در این سیستم، گله‌های بزرگ بز (معمولاً بیشتر از ۱۰۰ رأس) در جستجوی خوراک در سطح مناطق وسیعی حرکت می‌کنند. این سیستم، بیشتر توسط عشایر در کشورهایی که میزان بارندگی کم است مورداستفاده قرار می‌گیرد. بزها اساساً برای تولید گوشت نگهداری می‌شوند در این سیستم‌ها شیر به‌عنوان یک محصول جانبی تولید می‌شود که به‌واسطه قابلیت نگهداری و حمل‌ونقل ساده‌تر به پنیر تبدیل می‌شود.

---

^۱ - Extensive grazing

گله‌های فAMILI خانگی^۱

در این سیستم، گروه کوچکی از بزها (معمولاً کمتر از ۱۵ رأس) برای تولید شیر و گوشت یک خانوادگی کشاورز، نگهداری و اغلب با تولیدات فرعی کشاورزی (برگ درخت و کاه برنج) یا پسماندهای منازل تغذیه می‌شوند. در هوای مرطوب و شب، پناهگاه نیز برای آن‌ها تهیه می‌شود. مهار کردن بز در این سیستم، امر رایجی است. به همین جهت در جای معینی حرکت هر بز به وسیله‌ی یک طناب یا زنجیر کنترل می‌گردد.

پرورش متراکم تجاری^۲

در این سیستم، گله‌های متوسط تا بزرگ بز (۲۵ تا ۲۰۰ رأس) برای تولید شیر قابل فروش نگهداری می‌شود. چنین سیستمی در بعضی از قسمت‌های اروپا معمول است، ولی در کشورهای نواحی حاره‌ای نادر است. در یک سیستم فشرده بزها با مرتع خوب یا نباتات علوفه‌ای و کنسانتره حاوی غلات تغذیه می‌شوند. جایگاه و به‌ویژه وسایل شیردوشی و مراقبت‌های دامپزشکی، برای افزایش تولید مورد استفاده قرار می‌گیرند.

در نوع دوم تقسیم‌بندی سه سیستم اصلی برای پرورش بزها به صورت زیر در نظر گرفته شده است: بزها برای یافتن غذا تا جایی که می‌توانند حرکت می‌کنند که در این حالت ممکن است فردی آن‌ها را به صورت گله‌ای هدایت کند یا بدون چوپان باشند. در سیستم دوم بزها در انواع حصارها یا نرده‌ها محصور شده و فقط به خوراک موجود در این محدوده دسترسی دارند و در این مرزها رشد و تولید می‌کنند. در سیستم سوم بزها دارای جایگاه هستند و غذا برایشان آورده می‌شود و ممکن است به غذا دهنده یا به قفسه‌های غذا در زمان‌های مشخص دسترسی داشته باشند.

سیستم‌های مختلف پرورش بز را می‌توان با توجه به میزان چرا و میزان آزادی عمل بزها در چرا کردن به زیر بخش‌هایی تقسیم کرد. چرای آزاد، چرای کنترل‌شده و چرای صفر از جمله این سیستم‌ها می‌باشند.

---

¹ - Sedentary family herds

² - Intensive commercial production